

UPRAVLJANJE KRIZOM INTERETNIČKIH ODNOSA U VOJVODINI

Centar za razvoj civilnog društva izveo je od aprila do novembra 2005. godine monitoring etničkih odnosa, konflikata i incidenata u Vojvodini. Sažeti rezultati monitoringa bili su upućeni relevantnim činiocima pred hearing u Briselu 13. oktobra 2005. Kompletni rezultati monitoringa bili su predmet diskusije na okruglom stolu održanom 02. novembra 2005. Osim toga, Centar za razvoj civilnog društva izveo je sistematsko neprikriveno posmatranje ključnih činilaca koji oblikuju politiku upravljanja multietničkim zajednicama 17. novembra 2005. godine u Novom Sadu.

Na osnovu ovih materijala i diskusija Centar za razvoj civilnog društva izlazi sa sledećim zaključcima i

PREPORUKAMA:

1. Centar za razvoj civilnog društva (CRCD) vrlo snažno podržava povećanu aktivnost agencija Vlade Srbije na planu prevencije i suzbijanja incidenata na etničkoj osnovi. Ovo posebno važi za znatno efikasniji rad policije u poređenju sa stanjem iz 2004. godine.
2. CRCD vrlo snažno pozdravlja sve uspješnije usklađivanje aktivnosti organa uprave sa različitim nivoa na planu prevencije i suzbijanja etničkih incidenata.
3. CRCD sa žaljenjem konstatuje da povećanu efikasnost policije ne prati odgovarajuća ažurnost organa gonjenja, a pre svega tužilaštava. Najnovije otvaranje istrage protiv pripadnika organizacije "Nacionalni stroj" po članu 134 OKZ nagoveštava pomake na ovom planu i CRCD očekuje intenziviranje rada organa gonjenja i pravosudnih organa.
4. CRCD konstatuje da je do drastičnog smanjenja broja incidenata i znatno efikasnijeg rada organa uprave došlo posle intervencije organa međunarodne zajednice: Intervencije Parlamentarne skupštine Saveta Evrope od 3.10.2004, specijalnog izvestioca generalnog sekretara UN 19.10.2004, monitoring OSCE (kraj oktobra 2004) i EU (početak februara 2005), izveštaj generalnog sekretara Saveta Evrope od 16.12.2004, poseta visokog komesara OSCE za nacionalne manjine Vojvodini 16.02.2005, vanredno zasedanje Komisije za Jugoistočnu Evropu Evropskog parlamenta 06.06.2005., dovele su do pozitivnih promena vezanih kako za broj incidenata tako i za stav organa vlasti prema njima.

5. CRCD snažno pozdravlja nedavno pružena uveravanja organa vlasti da će se preduzeti sledeće mere: na nivou Državne Zajednice-formiranje komisije koja treba da istraži one incidente koji su izazvali najveći strah među pripadnicima nacionalnih zajednica, na nivou Republike Srbije – obećano efikasno odvracanje i kažnjavanje počinitelaca incidenata, poboljšanje nacionalne strukture zaposlenih u pravosudnom organima i u policiji i ponovno uvođenje obaveznog učenja jezika sredine u sredinama sa visokim procentom pripadnika nacionalnih zajednica. CRCD će obratiti posebnu pažnju na ostvarivanje obećanja da će do kraja godine početi sa radom Pedagoški fakultet na mađarskom jeziku u Subotici .
6. CRCD upozorava na potencijalno rizične posledice svođenja pitanje etničkih odnosa u Vojvodini na pitanje ostvarivanja prava pripadnika mađarske nacionalne zajednice. Pri tom CRCD upozorava da postoje slučajevi nasilja i diskriminacije nad pripadnicima mađarske i hrvatske nacionalne zajednice. Podaci CRCD upućuju da su u Vojvodini potencijalno najugroženiji pripadnici nacionalnih zajednica Albanaca, Roma, Aškalija, kao i pripadnici drugih etničkih grupa sa juga Srbije, bliskih muslimanskom kulturnom krugu i islamskoj veri.
7. Ovo posebno važi za slučaj scenarija koji nije verovatan ali ni nemoguć: ponavljanja situacije iz marta 2004. godine, kada su se etnički incidenti sa Kosova preneli na Vojvodinu. Stoga CRCD poziva organe uprave na svim nivoima, a ništa manje i međunarodne organizacije, da obrate pažnju na eventualne posledice procesa rešavanja kosovskog pitanja po etničke odnose u Vojvodini.
8. Rezultati sistematskog posmatranja koje je izveo CRCD ukazuju da ne postoji osećanje ugroženosti kod pripadnika elita mađarske i srpske nacionalne zajednice u Vojvodini. Sa druge strane, podaci upućuju na prisustvo osećanja ugroženosti u širokim grupama stanovništva u okviru većine nacionalnih zajednica u Vojvodini, ne izuzimajući ovde ni dve najveće. Ovde se otvara prostor za delotvoran uticaj nacionalnih elita na pripadnike svojih nacionalnih zajednica bilo u konstruktivnom, ili u destabilizirajućem smislu.
9. Drugim rečima, pripadnicima nacionalnih elita, uključujući i onu većinske grupe, upućuje se snažna preporuka da iskoriste uticaj koji imaju na svoje sunarodnike u smislu izgrađivanja kapaciteta za toleranciju.
10. Nedemokratski, dominantno jednpartijski karakter većine nacionalnih saveta u Vojvodini deluje disfunkcionalno: on podstiče unutarnacionalne opozicione činioce da se radikalizuju. Postoji izražena potreba da se promišljeno i oprezno zakonski reguliše način izbora pripadnika nacionalnih saveta. Potrebno je iskoristiti demokratske potencijale multipartizma i sprečiti njihovu upotrebu u etnopreduzetničke svrhe. Ovo stoga što su nacionalni saveti pored ostalog potencijalno agensi ne samo moguće radikalizacije etničkih zahteva, nego i stabilizacije inter-etničkih odnosa. U ovom

kontekstu ostvarivanja prava na informisanje na jezicima pripadnika nacionalnih zajednica iziskuje stalnu pažnju.

11. Pitanje etničkih incidenata je povezano sa pitanjem načina izbora članova nacionalnih saveta. Oba ova pitanja tesno su povezana sa pitanjima ostvarivanja kolektivnih prava pripadnika nacionalnih zajednica. Potpunije ostvarivanje ovih prava smanjilo bi unutarnacionalne tenzije između onih pripadnika neke nacionalne zajednice koji čine većinu na nekom području, i onih koji čine manjinu u lokalnim zajednicama u kojima žive. Ove tenzije predstavljaju tlo na kojem izrastaju različite radikalne manjinske političke opcije koje dodatno radikalizuju ekstremne pripadnike etničke većine. Drugim rečima, rešenja poput sledećeg smanjila bi unutarnacionalne tenzije i sprečila migracije pripadnika manjina iz južnog i centralnog dela u severnu trećinu Vojvodine: dobar primer je mogućnost smanjivanja cenzusa od 15 prijavljenih učenika kao zakonskog uslova za obavezno otvaranje nastave na manjinskom jeziku. Ovaj cenzus deluje psihološki odbijajuće pošto u stvarnosti odvraća pripadnike nacionalnih zajednica, i tamo gde ih ima u dovoljnom broju, da se prijavljuju na školovanje na maternjem jeziku. Smanjivanje cenzusa, samo naizgled paradoksalno, povećalo bi broj prijavljenih za školovanje na maternjem jeziku, čime bi se postigao niz povoljnih efekata po stabilizaciju etničkih odnosa. Pored ostalog, usporila bi se asimilacija i obuzdale migracije na etničkom osnovu. Osim toga, ovakvim rešenjima obesmislili bi se rizični zahtevi za teritorijalnim etničkim autonomijama.
12. Potrebno je brižljivo proučiti mogućnost artikulacije i ostvarivanja interesa pripadnika nacionalnih zajednica tamo gde oni ne čine većinu u ukupnom stanovnoštvu.
13. Pitanje reprezentativnosti pripadnika nacionalnih zajednica u organima zakonodavne grane vlasti ostaje i dalje nerešeno. Realan cenzus podrazumeva preko 10000 glasova i on je previsok. Potrebno je promeniti ovo zakonsko rešenje.
14. Sukob između etničkih Hrvata i Bunjevaca vrlo je izrazit. Treba razmisliti o mogućnosti da se državni organi jave kao posrednici između ovih etničkih grupa. Osim toga, potpuno ostvarivanje kolektivnih prava pripadnika hrvatske nacionalne zajednice (npr. u opštinama Sombor i Apatin) doprinelo bi smanjivanju osećanja ugroženosti etničkih Hrvata u Vojvodini i na taj način povećalo konstruktivnost njihovog prilaza bunjevačkom pitanju. U tom smislu CRCD pozdravlja što je upravo uveden predmet Hrvatski jezik sa elementima nacionalne kulture u gimnaziji u Subotici.
15. Neshvatljivo je što još uvek nije osnovan zakonom predviđen Savezni savet za nacionalne manjine.
16. Preporuke navedene u tačkama 1 i 3 neposredno se odnose na Vladu Republike Srbije .
17. Podaci upućuju da bi prenošenje poslova održavanja javnog reda i mira na organe Autonomne Pokrajine Vojvodine približilo policiju građanima, posebno pripadnicima nacionalnih manjinskih zajednica, popravilo etničku neravnotežu u njenom sastavu i povećalo efikasnost njenog rada

18. Iskustvo pokazuje da se neki etnički problemi najbrže i najefikasnije rešavaju na nivou lokalne zajednice. Kod nekih pitanja ostvarivanja kolektivnih prava pripadnika nacionalnih zajednica i Pokrajna je previše širok okvir (npr. pitanje nadležnosti školskih odbora, ili pitanja ostvarivanja nekih prava pripadnika malobrojnijih nacionalnih zajednica, ili pitanja finansiranja manjinskih ustanova).
19. Bilo bi veoma dobro da se pored Centra za razvoj civilnog društva još neka nevladina organizacija sistematski bavi monitoringom etničkih odnosa, konflikata i incidenata u Vojvodini.
20. Preko je potrebno da organizacije međunarodne zajednice nastave da pažljivo posmatraju ostvarivanje prava pripadnika nacionalnih zajednica u Vojvodini. S obzirom na iskustva iz marta 2004. godine kada se talas etnički motivisanog nasilja prelio sa Kosova na Vojvodinu, ova pažnja međunarodnih organizacija može da u neposredno nailazećem razdoblju ima neprocenjiv značaj.

22. novembar 2005.